

บทที่ 1

บทนำ

1.1. ความเป็นมาและความสำคัญ

กระดาษสาเป็นผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้านซึ่งเป็นอุตสาหกรรมในครอบครัวทางภาคเหนือของประเทศไทยมาเป็นเวลาหลายร้อยปีมาแล้ว โดยเฉพาะในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง แพร่ และน่าน เป็นต้น โดยได้รับอิทธิพลการผลิตมาจากประเทศจีน มีกรรมวิธีการผลิตด้วยมือ และส่วนใหญ่จะถูกนำไปใช้เพื่อบันทึกเรื่องราว คัมภีร์พุทธศาสนา และตำรายาต่างๆ กระดาษสา นับเป็นงานหัตถกรรมภูมิปัญญาไทยที่ถ่ายทอดศิลปการผลิตมาจากบรรพบุรุษ และนิยมทำกันหลังเสร็จสิ้นฤดูกาลเก็บเกี่ยวข้าวนาปี กระดาษสาผลิตมาจากวัชพรรณชาติคือ ต้นปอสา (Mulberry Tree) ซึ่งเป็นพืชที่พบมากแถบภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แล้วนำมาสู่กระบวนการผลิตจนเป็นแผ่นกระดาษที่สามารถนำไปแปรรูปประกอบเป็นงานหัตถกรรมต่างๆ หลากรูปแบบ เพื่อประโยชน์ในการใช้สอยในท้องถิ่น เช่น ใช้ทำร่มกระดาษสา พัดกระดาษสา และใช้ทางพิธีกรรม จากการสำรวจข้อมูลผู้ส่งออกพบว่ารายได้จากการส่งออกกระดาษสาและผลิตภัณฑ์กระดาษสาอยู่ที่ประมาณปีละ 2,000-2,800 ล้านบาท และมีมูลค่าเพิ่มขึ้นร้อยละ 20 ต่อปี ในขณะที่จากข้อมูลของเทศบาลตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกระดาษสาบ้านต้นเปา มีมูลค่าการขายปี 2547 เท่ากับ 17,388,000 บาท (สำนักพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ, 2552: ออนไลน์)

ในกระบวนการผลิตกระดาษสานั้น มีสารเคมีชนิดต่างๆ เป็นส่วนประกอบในการผลิต ได้แก่ โซดาไฟ ใช้สำหรับการต้มเยื่อปอสา คลอรีนใช้สำหรับการฟอกเยื่อสาให้ขาวใส และสีเคมีใช้ย้อมสีของกระดาษสา ดังนั้นจากการที่มีการขยายตัวของมูลค่าการขายกระดาษสา ส่งผลทำให้เกิดการขยายระบบการผลิตกระดาษสา ตั้งแต่สถานประกอบการขนาดเล็กที่รับจ้างทำการผลิตในครัวเรือนจนถึงขนาดใหญ่ในระดับโรงงานอุตสาหกรรม ทำให้เกิดการใช้สารเคมีเป็นส่วนประกอบเพิ่มขึ้นเช่นกัน เมื่อมีการผลิตในปริมาณมาก และมีระยะเวลาการผลิตอย่างต่อเนื่อง จึงก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพของผู้ที่คลุกคลีระหว่างการผลิต นอกจากนี้ก่อให้เกิดปัญหาสารพิษตกค้างและปนเปื้อนลงไปในแหล่งน้ำของชุมชนเกิดมลภาวะสิ่งแวดล้อม ด้วยเหตุนี้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนจึงเข้ามาช่วยเหลือโดยทำการวิจัยปรับปรุงกระบวนการผลิตกระดาษสา เพื่อให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพิ่มมูลค่ากระดาษสา และสามารถผลิตได้มากขึ้น โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อ

สิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ในกระบวนการผลิตกระดาษสาทั่วไป และกระดาษสาที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ย่อมมีวัตถุประสงค์ แรงงาน และค่าใช้จ่ายการผลิตที่แตกต่างกัน

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงต้องการศึกษาดำเนินทุนจากการผลิตกระดาษสาดั้งเดิมและต้นทุนกระดาษสาที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อจะได้นำข้อมูลที่ได้ไปต่อยอดในการแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อประโยชน์ในทางธุรกิจที่ผู้ศึกษาคำเนินกิจการอยู่ นอกจากนี้ผู้ประกอบการผลิตกระดาษสาที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมก็มีความต้องการที่จะทราบต้นทุนจากการผลิตเช่นกัน เพื่อนำไปใช้ในการกำหนดราคาสินค้าได้อย่างถูกต้อง และยังเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจต้องการทราบต้นทุนที่แท้จริงของการผลิตกระดาษสาที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ผู้ศึกษาได้เลือกทำการศึกษาเปรียบเทียบต้นทุนจากการผลิตกระดาษสาดั้งเดิมและต้นทุนกระดาษสาที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของกลุ่มคลัสเตอร์หัตถกรรมกระดาษสาต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้ทราบต้นทุนที่แท้จริงของกระบวนการผลิตกระดาษสาที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และใช้เป็นข้อมูลในการเพิ่มโอกาสทางการตลาดและเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กระดาษสาทั้งภายในและต่างประเทศ

1.2. วัตถุประสงค์ในการศึกษา

เพื่อศึกษาเปรียบเทียบต้นทุนจากการผลิตกระดาษสาสำหรับกระบวนการผลิตทั่วไปกับกระบวนการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของกลุ่มคลัสเตอร์หัตถกรรมกระดาษสาต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

1.3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. เพื่อให้ทราบต้นทุนที่แท้จริงของกระบวนการผลิตกระดาษสาที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
2. เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการเพิ่มโอกาสทางการตลาดและเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กระดาษสาทั้งภายในและต่างประเทศ

1.4. นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

กระดาษสาทั่วไป หมายถึง กระดาษสาที่ผลิตโดยกระบวนการแบบดั้งเดิม ซึ่งมีการใช้สารเคมี เช่น โซเดียมไฮดรอกไซด์ คลอรีน ไฮโดรเจนเปอร์ออกไซด์ และสีเคมี เป็นต้นในกระบวนการผลิต

กระดาษสาที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม หมายถึง กระดาษสาที่ผลิตโดยกระบวนการที่คล้ายกับกระบวนการผลิตกระดาษสาแบบดั้งเดิมซึ่ง แต่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตบางขั้นตอน เพื่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยลง เช่น มีการใช้โพแทสเซียมไฮดรอกไซด์ แทนโซเดียมไฮดรอกไซด์ ใช้สีอินทรีย์แทนสีเคมีและมีการคัดเลือกวัตถุดิบ เป็นต้น

ต้นทุนรวม หมายถึง ค่าใช้จ่ายในส่วนที่เกี่ยวกับการผลิตกระดาษสา ประกอบด้วย วัตถุดิบ แรงงาน และค่าใช้จ่ายในการผลิต

ข้อมูลทางกายภาพ (Physical Flow Environmental Management Accounting : PEMA) หมายถึง บัญชีการเดินทางของวัตถุดิบและพลังงาน ในกระบวนการผลิตกระดาษสา มีสิ่งที่เข้าไป (Input) สู่วกระบวนการผลิตและสิ่งที่ออกมา (Output) จากกระบวนการผลิต

ข้อมูลทางการเงิน (Monetary Environmental Management Accounting : MEMA) หมายถึง บัญชีต้นทุนรวมของการผลิตกระดาษสา อันประกอบด้วย ต้นทุนวัตถุดิบที่เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ ต้นทุนวัตถุดิบที่ไม่เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ ต้นทุนในการควบคุมของเสีย ต้นทุนป้องกันและจัดการสิ่งแวดล้อม และประโยชน์ของผลผลิตพลอยได้และนำของเสียมาใช้ใหม่

คลัสเตอร์หัตถกรรมกระดาษสาต้นเปา ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ หมายถึง การรวมกลุ่มของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมกระดาษสา ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้การกำกับดูแลของศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1 กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม